

РОЗДІЛ 8. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯSTATE REGULATION OF WAGES IN UKRAINE:
PROBLEM ASPECTS AND WAYS OF THEIR ELIMINATION

У статті розглянуто актуальні питання сучасного стану заробітної плати в Україні. Виділено головні причини загострення проблеми регулювання оплати праці. Обґрунтовано потреби створення умов для ефективного контролю з боку держави над політикою оплати праці. Підкреслено важливість державного регулювання оплати праці, що ґрунтується на реальних фінансових можливостях країни та забезпеченні збалансованості інтересів усіх верств населення, а також реалізації норм, що містяться у законодавчих актах. Доведено необхідність перегляду політики регулювання системи оплати праці; реалізації норм та гарантій щодо права найманого працівника на отримання заробітної плати, розмір якої забезпечував би йому і членам його родини достатній рівень життя; посилення контролюючих функцій держави за процесом формування та розподілу витрат між рівнями економіки. Запропоновано заходи, спрямовані на забезпечення функціонування ефективної системи оплати праці.

Ключові слова: державне регулювання оплати праці, заробітна плата, мінімальна заробітна плата, оплата праці, продуктивність праці, робоча сила.

В статье рассмотрены актуальные вопросы современного состояния заработ-

ной платы в Украине. Выделены главные причины обострения проблемы регулирования оплаты труда. Обоснованы потребности создания условий для эффективного контроля со стороны государства над политикой оплаты труда. Подчеркнута важность государственного регулирования оплаты труда, основывающаяся на реальных финансовых возможностях страны и обеспечении сбалансированности интересов всех слоев населения, а также реализации норм, содержащихся в законодательных актах. Доказана необходимость пересмотра политики регулирования системы оплаты труда; реализации норм и гарантий касательно права наемного работника на получение заработной платы, размера которой обеспечивал бы ему и членам его семьи достаточный уровень жизни; усиления контролирующих функций государства по процессу формирования и распределения затрат между уровнями экономики. Предложены меры, направленные на обеспечение функционирования эффективной системы оплаты труда.

Ключевые слова: государственное регулирование оплаты труда, заработная плата, минимальная заработная плата, оплата труда, производительность труда, рабочая сила.

УДК 357.9:777

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct60-35>

Гринь В.П.

к.е.н., доцент

Запорізький національний університет

Малигіна І.О.

магістрантка

Запорізький національний університет

Gryn Victoria

Zaporizhia National University

Malygina Irina

Zaporizhia National University

The article considers topical issues of the current state of wages in Ukraine. The main reasons for the aggravation of the problem of wage regulation are highlighted. The needs for creating conditions for effective state control over the remuneration policy are substantiated. The importance of state regulation of wages, based on the real financial capabilities of the country and ensuring the balance of interests of all segments of the population, as well as the implementation of the norms contained in legislation is emphasized. The necessity of revision of the policy of regulation of the remuneration system is proved; implementation of norms and guarantees regarding the right of an employee to receive a salary, the amount of which would provide him and his family members with a sufficient standard of living; strengthening the controlling functions of the state in the process of formation and distribution of costs between levels of the economy. Measures are proposed to ensure the functioning of an effective remuneration system. With the transition of Ukraine to market management methods, the essence of such an important economic category as wages is changing dramatically. The transition requires adequate changes in the structure of distribution relations, curbing the elements of the uncontrolled sector of the "shadow" economy and restoring the crucial role of wages in the formation of cash incomes of the working population. State regulation in the field of wages is carried out according to the following vectors: through legislative instruments, tax policy, tariff agreements. The basic document is the Code of Labor Laws of Ukraine, which establishes the basic social guarantees. Also important is the tax direction of state regulation of wages, because with its help, on the one hand, economic and fiscal actions of the state, and on the other – to protect the rights of taxpayers. Legislative regulation of taxation allows centralized management of the entire tax system, which makes it an important tool of economic policy. Legislation on wages, adopted by the Cabinet of Ministers and the Verkhovna Rada of Ukraine in recent years, creates the necessary legal basis for developing an effective system of wage regulation in enterprises and industries, taking into account the general economic laws of material production and specific markets.

Key words: state regulation of wages, wages, minimum wage, wages, labor productivity, labor force.

Постановка проблеми. Під час переходу України на ринкові методи господарювання кардинально змінюється значення такої важливої економічної категорії, як оплата праці. Перехід на новий рівень економіки приводить до значних змін структурних елементів розподільчих відносин, виходу з «тіньової» економіки та

відновлення суттєвої ваги заробітної плати у формуванні прибутків населення. Прийняті за останні роки Кабінетом Міністрів і Верховною Радою України законоположення про оплату праці створюють необхідну правову основу для розроблення ефективної системи регулювання заробітної плати на підприємствах і в галузях з

урахуванням загальних економічних законів розвитку матеріального виробництва й специфічних умов ринкового ведення господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням питання державного регулювання організації оплати праці за умови розвитку ринкових відносин в Україні займалися А. Базиліук, В. Гриньова, К. Складанна, Л. Шульгінова, Р. Шимановська, Н. Лук'янченко, Л. Фільштейн, А. Колот, А. Нікіфоров, А. Лубков, І. Моторна. Незважаючи на вагомий внесок науковців у вирішення проблем оплати праці в умовах вітчизняної економіки, недостатньо дослідженим залишається питання вдосконалення державного регулювання організації оплати праці в сучасних умовах.

Постановка завдання. Стан системи державного регулювання оплати праці сьогодні недостатньо розвинутий для забезпечення соціального захисту працюючих та неухильного дотримання встановлених соціальних гарантій, тому головним завданням статті є дослідження актуальності питання контролю з боку держави над політикою оплати праці. Пошук шляхів поліпшення стану механізму регулювання виплати заробітної плати, удосконалення методів, принципів та напрямів розвитку забезпечить ефективне функціонування системи регулювання оплати праці.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Організація оплати праці – це один із головних інструментів, що визначає взаємозв'язок праці та її оплати. Міру праці визначають її кількісні та якісні аспекти, а міру оплати – прожитковий рівень як вихідний її момент. Складовими елементами організації оплати праці є система угод і договорів на різних рівнях економіки, нормування праці, тарифна система, форми та системи оплати праці на підприємствах і їх підрозділах.

Організація оплати праці на підприємствах являє собою систему, через яку забезпечується взаємозв'язок кількості та якості праці з розмірами заробітної плати.

В економічній системі, що базується на різноманітні форм власності і господарювання, механізм організації оплати праці складається з таких частин:

- 1) ринкове регулювання;
- 2) державне регулювання;
- 3) колективно-договірне регулювання (укладання генеральної, галузевих, регіональних угод, колективних договорів, трудових договорів);
- 4) механізм визначення індивідуальної заробітної плати безпосередньо на підприємстві з використанням тарифної системи або безтарифної моделі, нормування праці, форм і систем оплати праці.

Зацікавлення працівників у підвищенні ефективності праці з виходом на ринкову економіку

базується на збільшенні обсягу продажів, товарів та послуг, підвищенні рівня техніки, освіти й професійної підготовки, вдосконаленні організації виробництва і праці.

Стаття 1 Закону України «Про оплату праці» говорить про те, що заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Відомо, що організація оплати праці, як будь-яка діяльність, здійснюється на підставі певних принципів (рис. 1), додержання яких забезпечує узгодженість у діях її учасників, орієнтує на досягнення відповідного результату шляхом використання найефективніших методів.

Під впливом змін в економіці та виробництві регулювання організації оплати праці піддається постійним змінам та уточненням. Сьогодні, згідно із законодавством, правове регулювання оплати праці здійснюється за допомогою державного та договірних методів.

Нормативно-правове регламентування державного регулювання оплати праці в Україні забезпечується Міжнародною організацією праці; Верховною Радою; Президентом; Кабінетом Міністрів; Міністерством соціальної політики; профільними міністерствами; Державною інспекцією з питань праці; Державною податковою службою; Державною службою зайнятості; системою загальнообов'язкового державного соціального страхування, в яку включаються Пенсійний фонд України, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві; а також органами місцевого самоврядування.

Державне регулювання у галузі оплати праці відбувається відповідно до законодавчих інструментів, податкової політики, тарифних угод. Першочерговим документом у сфері державного регулювання оплати праці в Україні є Кодекс законів про працю, що встановлює основні соціальні гарантії. Податковий напрям державного регулювання оплати праці є не менш важливим, оскільки за його допомогою, по-перше, здійснюються економічні та фіскальні дії держави, по-друге, захищаються права платників податків. Законодавча регламентація оподаткування – це важливий інструмент економічної політики держави, за допомогою якого здійснюється управління всією податковою системою.

Закон України «Про оплату праці» затверджує державне регулювання оплати праці робітників підприємств усіх форм власності шляхом установлення розміру мінімальної заробітної плати, інших державних норм і гарантій, умов і

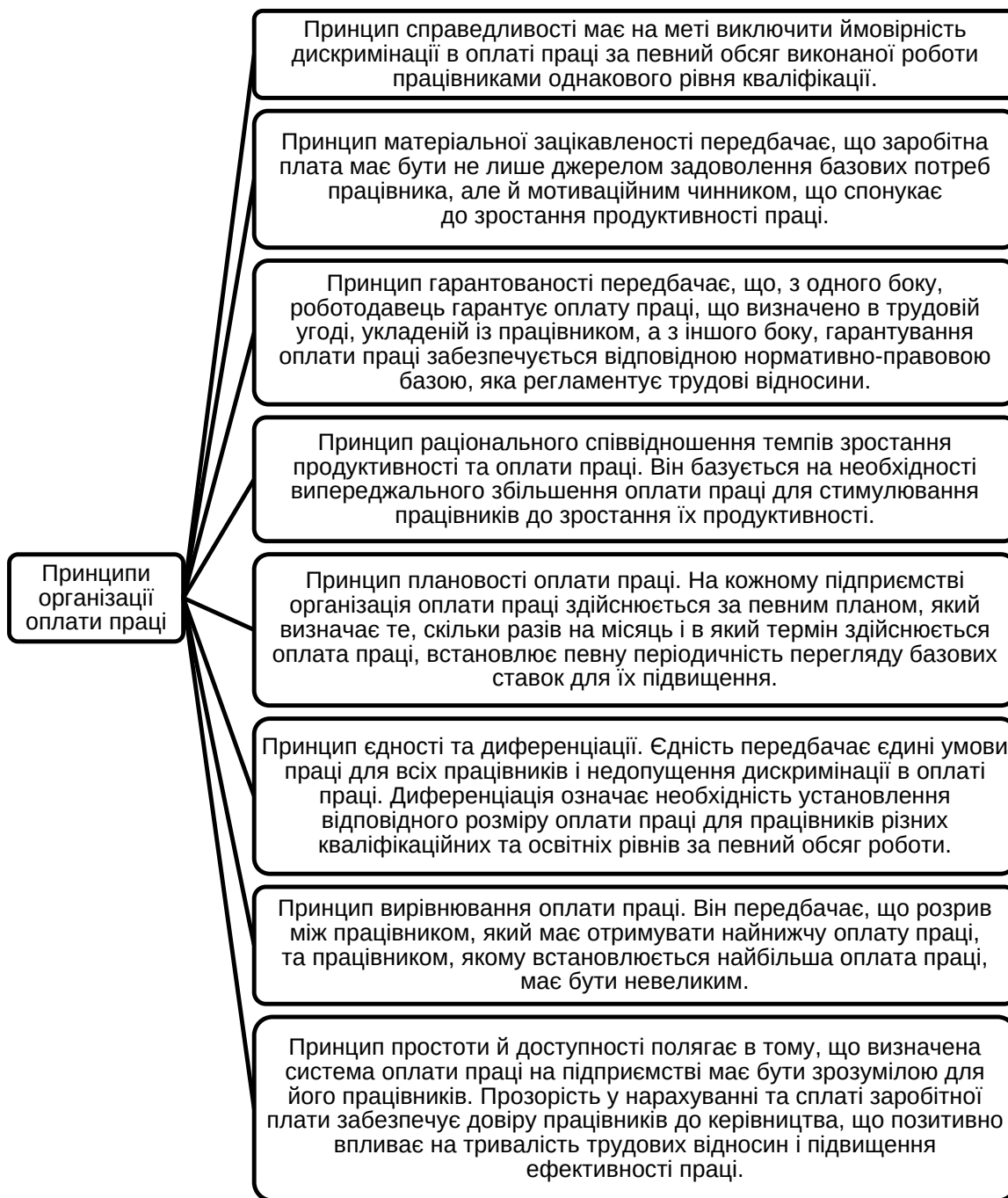

Рис. 1. Принципи організації оплати праці

Джерело: авторська розробка

розмірів оплати праці робітників установ і організацій, що фінансуються з бюджету, керівників державних підприємств, а також через оподаткування доходів працівників. Науково-методичне обґрунтування заробітної плати, тарифних умов, дослідження й вивчення зарубіжного і вітчизняного досвіду з проблем організації заробітної плати забезпечується державою. Передусім державне регулювання оплати праці полягає у встановленні та розгляді розміру мінімальної заробітної плати та факторів, що впливають на її величину.

Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства. В усіх інших випадках правове регулювання має здійснюватися у договірному порядку, включаючи генеральні тарифні угоди, колективні договори, трудові договори та контракти.

Проведення ефективної політики у сфері регулювання оплати праці зумовлює стабільний економічний розвиток України та підвищення життєвого рівня населення.

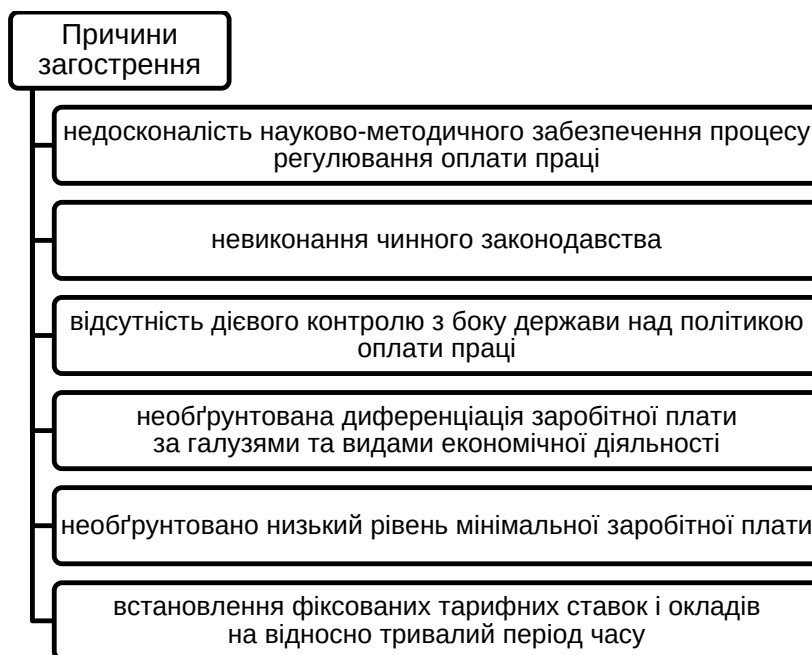

Рис. 2. Причини загострення державного регулювання оплати праці

Джерело: авторська розробка

удосконалення на законодавчому рівні порядку та критеріїв визначення мінімальної заробітної плати як державного соціального стандарту	забезпечення захисту прав працівників на своєчасне та в повному розмірі отримання заробітної плати, а також погашення заборгованості	істотне зменшення питомої ваги населення, яке перебуває за межею бідності, та зміцнення позицій середнього класу
врегулювання податкової системи щодо зменшення навантаження на фонд оплати праці	вжиття комплексу правових, організаційно-економічних заходів, спрямованих на легалізацію тінювих доходів	зміни параметрів шкали оподаткування, вдосконалення методики нарахування та утримання податків, перегляду системи надання пільг окремим категоріям працівників

Рис. 3. Заходи для успішного функціонування системи оплати праці

Джерело: авторська розробка

Головні причини загострення проблеми державного регулювання оплати праці відображені на рис. 2.

Державна політика у сфері заробітної плати – це система принципів, підходів та практичних заходів держави, спрямованих на забезпечення своєчасної, справедливої та гідної оплати праці.

Заходи, що забезпечують функціонування ефективної системи оплати праці, представлені на рис. 3.

Висновки з проведеного дослідження. Чинна система регулювання оплати праці внаслідок несвоєчасної виплати заробітної плати та її низького рівня стримує розвиток виробництва.

Через низьку купівельну спроможність населення зменшується попит на продукцію, внаслідок чого знижується рівень прибутку підприємців. Функціонування економіки прямо залежить від рівня оплати праці.

Держава відіграє визначальну роль у створенні правового підґрунтя, що сприяє формуванню дієвого механізму регулювання та підвищення рівня економічного розвитку країни загалом.

В економічній ситуації, що склалася в Україні, необхідно переглянути політику регулювання системи оплати праці, а особливу увагу приділити посиленню контролюючих функцій держави за процесом формування та розподілу витрат між

рівнями економіки, що передбачає розроблення методології та основ обґрунтованого збільшення витрат на оплату праці в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Звягільський Ю. Проблеми державного регулювання заробітної плати в Україні. *Економіка України*. 2011. № 5. 65 с.
2. Федірко Н., Федірко О. Державне регулювання оплати праці: світовий досвід і практика України. *Україна: аспекти праці*. 2011. № 5. 22 с.
3. Синяєва Л. Проблеми регулювання оплати праці та шляхи їх вирішення в Україні. *Регіональна економіка*. 2009. № 1. 395 с.
4. Сімутіна Я. Методи регулювання заробітної плати на сучасному етапі (правові проблеми) : монографія. Київ : Київський університет права НАН України, 2009. 176 с.
5. Цимбалюк С. Диференціація заробітної плати: види, чинники, сучасний стан в Україні. *Україна: аспекти праці*. 2009. № 4. 16 с.

REFERENCES:

1. Zvyagilsky Yu. (2011) Problemy derzhavnogho reghuljuvannja zarobitnoji platy v Ukrajinі [Problems of state regulation of wages in Ukraine]. *Ukraine economy*, no. 5, p. 65.
2. Fedirko N., Fedirko O. (2011) Derzhavne reghuljuvannja oplaty praci : svitovij dosvid i praktyka Ukrajinі [State regulation of wages: world experience and practice of Ukraine]. *Ukraine: aspects of work*, no. 5, p. 22.
3. Sinyaeva L. (2009) Problemy reghuljuvannja oplaty praci ta shljakhy jikh vyrishennja v Ukrajinі [Problems of wage regulation and ways to solve them in Ukraine]. *Regional economy*, no. 1, 395 p.
4. Simutina Ya. (2009) Metody reghuljuvannja zarobitnoji platy na suchasnomu etapi (pravovi problemy) : monografija [Methods of wage regulation at the present stage (legal issues): monograph]. Kyiv University of Law of the National Academy of Sciences of Ukraine, 176 p.
5. Tsimbalyuk S. (2009) Dyferenciacija zarobitnoji platy: vydy, chynnyky, suchasnyj stan v Ukrajinі [Wage differentiation: types, factors, current situation in Ukraine]. *Ukraine: aspects of work*, no. 4, p. 16.